

Аналіз використання електронних ресурсів студентами гуманітарних спеціальностей (на прикладі використання баз даних EBSCO в НаУКМА)

У статті проаналізовано активність та ефективність використання електронних ресурсів бази даних EBSCO студентами гуманітарних спеціальностей.

Тетяна Ярошенко,
директор, кандидат
історичних наук

Світлана Чуканова,
провідний
бібліотекар
Наукова бібліотека
Національного
університету
"Києво-Могилянська академія"

Освітній процес, як відомо, виконує не лише функцію забезпечення знаннями, але й сприяє гармонізації особистості [4, с. 34]. Доступ до ресурсів гуманітарного спрямування є важливим у цьому процесі для студентів усіх напрямків. У наш час бурхливого розвитку новітніх інформаційних технологій це стало значно легшим, зручнішим, простішим, адже мережеві е-ресурси (е-журнали, е-книги, бази даних) вже є реальністю і в Україні в останні 10-15 років (поодинокі експерименти з доступу до таких ресурсів не були успішними до появи веб-технологій на початку 1990-х, а справді першим масовим доступом університетів до наукових онлайн-ресурсів став доступ до е-журналів видавництва Springer, підтриманий грантом Міжнародного фонду "Відродження" у 1998 році (на 2 роки) для 98 бібліотек України) [1, с. 24]. З початку 2000-х років фактично всі провідні університети України розпочали історію доступів до мережевої наукової інформації: баз даних EBSCO, East View, е-журналів від Springer, OUP, Elsevier, Emerald, RCS, IoP, дисертацій від ProQuest та ін. [8] через

різні консорціуми та проекти (INTAS, Інформатіо, URAN [9], ELibUkr [6], [7] та ін.).

Давно на часі студії з використання електронних ресурсів (різних типів і видів) різними категоріями користувачів. На жаль, подібних комплексних досліджень до цього часу не проводилось, тож наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія" (НаУКМА) оголошує про розпочате дослідження та запрошує колег до участі.

Першим етапом дослідження буде аналіз використання е-ресурсів студентами вищих навчальних закладів України. Пілотне дослідження проведено у 2011-2012 роках на базі НаУКМА серед студентів гуманітарних спеціальностей (на прикладі використання баз даних EBSCO гуманітарного спрямування).

Слід зазначити, що студенти гуманітарних спеціальностей є специфічною групою користувачів бібліотеки, яка застосовує унікальну стратегію пошуку інформації, адже більшість із них має специфічний підхід до здійснення досліджень [11] і своєрідну потребу в джерелах (далеко не завжди першоджере-

лом для них є журнали, ното- мість монографії, інколи архівні документи тощо). Відповідні дослідження, проведені в різних країнах світу, однозначно засвідчують нижчу активність гуманітаріїв у користуванні електронними ресурсами порівняно з представниками наук, які традиційно входять до поняття STM (наука, техніка, медицина). Наше дослідження не ставило на меті проаналізувати ці відмінності, однак зазначимо, що ця тенденція простежується і для НаУКМА. На першому місці за рейтингами використання (з понад 10-літнього аналізу статистики) ресурси соціально-економічного, природничого, а лише потім – гуманітарного блоку дисциплін.

Це пояснюється ще й тим, що низка гуманітарних дисциплін потребують власних національних джерел (історія України, українська мова та література, літературознавство, культурологія, етнографія тощо), а отже, не так критично залежать від доступу до закордонних джерел.

Для аналізу використання електронних ресурсів студентами гуманітарних спеціальностей на базі Наукової бібліотеки національного університету "Києво-Могилянська академія" було обрано платформу EBSCO [5].

EBSCO з 1944 року є відомим агрегатом та передплатною агенцією, одним із 5 найпотужніших гравців на світовому ринку наукової інформації, що агрегує, упорядковує та організовує доступ до повних текстів статей з провідних наукових журналів з усього світу через тематичні чи універсальні бази даних: таких баз налічується 375 [13].

Об'єкт дослідження: студенти бакалаврських та магістерських програм НаУКМА. Короткі дані: студентів у НаУКМА всього 3 000, з них гуманітарії складають приблизно 17%.

Наукова бібліотека НаУКМА передплатує базовий пакет з 11 баз EBSCO (Academic Search

Premier; Business Source Premier; Clinical Pharmacology; ERIC; Health Source – Consumer Edition; Health Source: Nursing/Academic Edition; Library, Information Science & Technology Abstracts; MasterFILE Premier; MEDLINE; Newspaper Source; Regional Business News) [12], починаючи з 2000 року, а з 2007 – ще додатково щороку 3-4 інші, крім того, брала участь в усіх тестових доступах до ресурсів цього агрегатора.

Для пілотного дослідження було відібрано декілька баз даних гуманітарного спрямування, аналіз проведено за кілька останніх років.

Презентуємо окремі аспекти результатів дослідження.

Найпопулярнішою за кількістю завантажених статей чи рефератів виявилась, звичайно, мультидисциплінарна база Academic Search Premier (загалом ця база містить вісім з половиною тисяч назв журналів з глибиною від 20 до 100 років!) [10]. Усього за 2010-2012 роки в Academic Search Premier було здійснено 13 531 пошук, завантажено 8 536 повних текстів та 10 702 реферати. База Business Source Premier використовувалась менш активно (адже це тематично орієнтована база): за той самий період було здійснено 9 210 пошуків, завантажено 3 572 повні тексти й 3 590 рефератів. Ще меншу статистику використання має база Communication and Mass Media Complete – 6 878 пошуків, 707 завантажених повних текстів та 719 рефератів. У базі Environment Complete користувачі здійснили 6 899 пошуків, завантажили 279 повних текстів та 679 рефератів. Гарні показники демонструє база з питань освіти ERIC, у якій за три останні роки було здійснено 8 009 пошуків та завантажено 700 рефератів. Непогану за кількістю пошукових запитів, але слабку за кількістю завантажень статистику має база Green FILE – 7 164

пошуки, 1 завантаження повного тексту та 136 завантажень рефератів. База даних Health Policy Reference Center у своєму активі має 6 883 пошуки, 147 завантажень повних текстів, 237 рефератів. За кількістю пошуків цю базу випереджає Health Source – Consumer Edition – 7 583 пошуки, проте поступається за кількістю завантажень – 72 повні тексти та 46 рефератів. Подібну статистику демонструє й Health Source: Nursing/Academic Edition – 7 583 пошуки, 57 завантажень повних текстів та 48 рефератів.

Нарешті перейдемо до бази, яка цікавить нас найбільше з огляду на предмет студії: Humanities International Complete – 8 276 пошуків, 1 276 завантажень повнотекстових статей (протягом 2010-2012 років), 1 032 реферати, проаналізувавши попередньо інформаційно-пошукову поведінку студентів гуманітарних напрямів, варто зазначити, що ці показники свідчать про покращення рівня бібліотечно-інформаційної обізнаності цієї категорії користувачів.

Тематична БД Library, Information Science and Technology Abstracts – 7 799 пошуків, 277 завантажень рефератів, що свідчить про зацікавлення бібліотечно-інформаційною справою. Подібні за статистикою використання Master FILE Premier та MEDLINE: відповідно 7 685 пошуків, 754 повнотекстові завантаження, 587 завантажених рефератів та 7 637 пошуків, 567 завантажених рефератів. Newspaper Source має 7 608 пошуків, 411 завантажень повних текстів, 532 реферати. Regional Business News: 6 983 пошуки, 66 завантажень повнотекстових матеріалів та 62 реферати.

Досить непогані показники статистики використання мають бази, які Могилянська книгозбірня передплатує лише з 2011 року. Наприклад, EconLit with Full Text – за вказаний період

(2011 – листопад 2012) було здійснено 7 370 пошуків, завантажено 847 повних текстів та 2 254 реферати. Цікаво для порівняння – Political Science Complete за той самий період набрала 6 727 пошуків, 721 повнотекстове завантаження та 1 009 рефератів. Але найкращі серед них показники має SocINDEX with Full Text – 1 692 завантажені повні тексти та 1 327 рефератів.

Як і що найчастіше шукають.

Для прикладу проаналізуємо пошук за предметом (через сервіс "A to Z (EBSCO)". Як бачимо, в різні роки у полі "предмет" (subject) найбільш запитуваними були такі науки, які ми вважаємо гуманітарними: історія Європи (history of Europe), лінгвістика (linguistics), філософія (philosophy) та література (literature) (див. мал. 1).

Пошук за предметом "історія Європи", як видно з діаграми, не є стабільним. У 2008 році було зафіксовано 152 пошукові запити за цим предметом. У 2009 році – 265, що є найвищим показником за чотири обрані для аналізу роки. За рік показники знизились майже вдвічі, а ще за рік досягли найнижчої позначки – 84 запити. Порівняно з історією Європи, філософія була найбільш запитуваним предметом у 2008 році, а от у 2009-му поступилась своєю популярністю. Різниця між показниками 2008 та 2009 років становить 131 запит. Наступного року ситуація покращилась не набагато, а у 2011 році зафіксовано мінімум запитів за цим предметом – 29 (див. мал. 2). Звичайно, це не означає, що філософію припинили вивчати, просто змінилась пошукова стратегія, обирались інші пошукові поля. Крім того, пошук міг здійснюватись не лише через платформу "A to Z", а й безпосередньо у базі Academic Search Premier (EBSCO). До того ж студенти гуманітарних спеціальностей з березня 2011 року ма-

ли можливість користуватись Humanities International Complete(tm) (HIC) (EBSCO).

Досить непогану активність у 2008 році можемо прослідкувати і за запитом "лінгвістика" у предметному полі. У 2009 активність була нижчою і трохи вирівнялась у 2010-му (див. мал. 3). За рік ситуація кардинально змінилась – запити за предметом "лінгвістика" не увійшли до топ-10 пошукових запитів (див. мал. 4).

Стосовно літератури як предмету пошуку можемо сказати, що у 2008 році кількість запитів була невисокою, проте за рік цей показник зріс значною мірою, щоправда, так само швидко пішов на спад у 2010 році, а 2011-го і взагалі "зрівнявся" зі спорідненим предметом – лінгвістикою, і не увійшов до топ-10 пошукових запитів.

Щоб краще зрозуміти картину, чому такі показники маємо на сьогодні, аналізуючи Academic Search Premier (EBSCO), варто зазначити, що за даними звіту про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2008 році бібліотека мала 60 баз даних [2]. Для порівняння: за даними звіту про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2010 році бібліотека мала 151 базу даних, тобто кількість баз даних зросла і, відповідно, розширився вибір для студентів [3]. Саме тому й маємо таку ситуацію, адже, окрім Academic Search Premier, студенти почали використовувати також багато інших баз, що розосередило пошукові запити. Зокрема, за 2011 рік було здійснено усього 1 758 пошукових запитів у базі даних Humanities International Complete.

Це демонструє непогану активність студентів-гуманітаріїв, враховуючи те, що HIC (EBSCO) є базою, що здебільшого покликана задовольнити інформаційні потреби студентів гуманітарних спеціальностей (див. мал. 5).

Оскільки всі ми розуміємо, що пошук за предметом не мо-

же бути єдиним критерієм оцінки активності інформаційного пошуку, проаналізуємо використання електронних ресурсів на прикладі використання електронних журналів (див. мал. 6).

Отже, за показником завантаженості повних текстів із журналів у лідерах опинились такі науки: психологія, історія, журналістика, філософія, релігієзнавство, педагогіка, мистецтвознавство, фольклористика.

Ще одна цікава вибірка журналів, зроблена у вигляді аналізу окремих баз даних гуманітарного спрямування:

- * Academic Search Premier;
- * AP News Monitor Collection;
- * Communication and Mass Media Complete;
- * Humanities International Complete;
- * Informit Humanities and Social Sciences Collection;
- * JSTOR Arts and Sciences I.

За період із 2010-го до початку 2012 року серед найпопулярніших за критерієм завантаженості повних текстів були журнали для істориків, психологів та педагогів (див. мал. 7).

Хоча, як видно з таблиці, показник завантаженості анотацій теж досить високий. Власне, щодо самих вищезгаданих баз, то загальна картина використання їх матеріалів відображена на мал. 8.

Початок 2012 року: Academic Search Premier упевнено лідирує серед інших баз даних за кількістю здійснених пошуків. Динаміка використання саме Academic Search Premier є дуже показною (див. мал. 9).

Якщо порівнювати 2010 та 2011 роки, то різниця показників, як бачимо, вражає. І вже на початку 2012 року з бази даних було завантажено 45 повних текстів та 33 анотації, що в свою чергу становить трохи більше ніж половину від показників 2010 року, тому можна спрогнозувати, що використання цієї бази продовжуватиме надалі зростати.

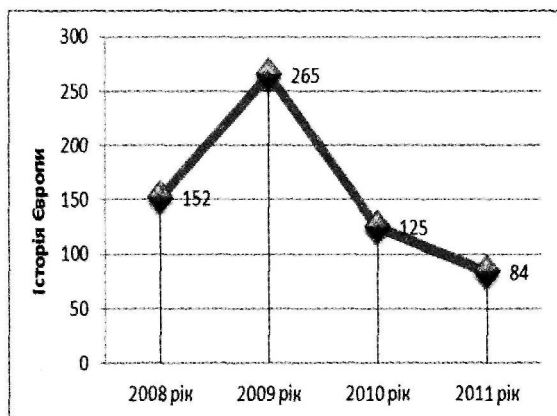
Висновок. Під час аналізу використання електронних ресурсів студентами ВНЗ варто взяти до уваги, що гуманітарії є групою користувачів бібліотеки, що застосовує унікальну стратегію пошуку інформації та має специфічний підхід до здійснення досліджень. Щодня інформаційний простір поповнюється новою науковою інформацією, різно-

манітність баз даних змушує студентів та науковців замислюватися над тим, яка саме база даних задовольнить їх інформаційні потреби повною мірою. Гуманітарії не завантажують багато статей з одного й того ж журналу, вони намагаються використати якомога більше різних джерел. До того ж основним джерелом інформації для студентів

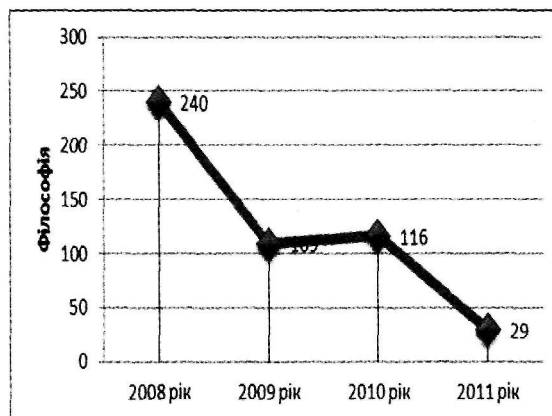
цього спрямування залишається монографія, а не журнальна стаття, на відміну від природничиків. Історики в цьому сенсі є одними з найактивніших користувачів електронних журналів, адже журнали історичного спрямування мають найкращі показники завантажуваності серед гуманітарних дисциплін в більшості з проаналізованих баз.

Література

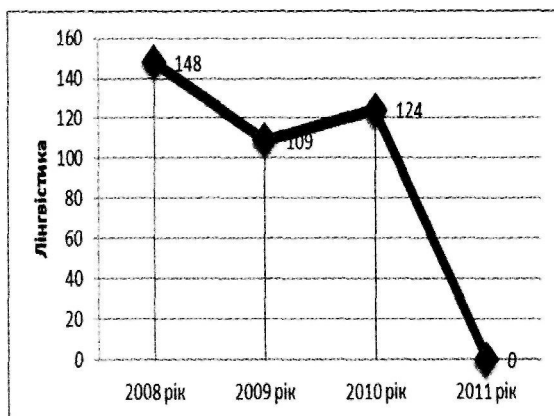
1. Ярошенко, Т. О. Електронні журнали – бібліотекам України [Текст]: Перший Всеукр. Консорціум бібліотек-користувачів електронними журн. вид-ва Springer/Т. О. Ярошенко, О. І. Архипська//Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 12. – С. 24-27.
2. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/977>.
3. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/949>.
4. Кудіна, В. В. Педагогіка вищої школи [Текст]/Кудіна В. В., Соловей М. І., Спіцин Є. С. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К. : Ленвіт, 2007. – 194 с.
5. Платформа EBSCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.ebscohost.com/>.
6. Ярошенко, Т. О. "Електронна бібліотека: центри знань в університетах України" – інновації через співробітництво [Текст]/Тетяна Ярошенко//Бібліотечний вісник. – 2009. – № 3. – С. 3-5.
7. Проект ELibUKR "Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.elibukr.org/uk/pro-proekt/opis-proektu.html>.
8. Створення та використання електронних ресурсів в університетах України: за результатами дослідження [Текст]/[упоряд. Ярошенко Т. О., Чуканова С. О.; ред. Патрушева О. В.]; Українська бібліотечна асоціація, Наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"... [та ін.]. – Київ : [Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА], 2012. – 64 с.
9. Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа УРАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.uran.net.ua/~ukr/frames.htm>.
10. Academic Search Premier [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.ebscohost.com/academic/academic-search-premier>.
11. Barrett, A. The information – seeking habits of graduate student researchers in the humanities/A. Barrett//The Journal of Academic Librarianship. – 2005. – Volume 31, # 4. – P. 324-331.
12. EBSCO host: Choose database [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://ehis.ebscohost.com/ehost/search/selectdb?sid=5d01959b-57e7-4fb7-b1db-91e068fb440c%40sessionmgr14&vid=1&hid=1>.
13. EBSCO Publishing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.ebscohost.com/about-us>.

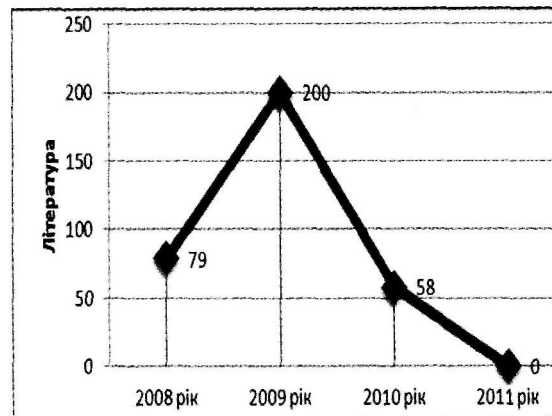
Мал. 1. Пошук за предметом «Історія Європи»: аналіз топ-10 предметів

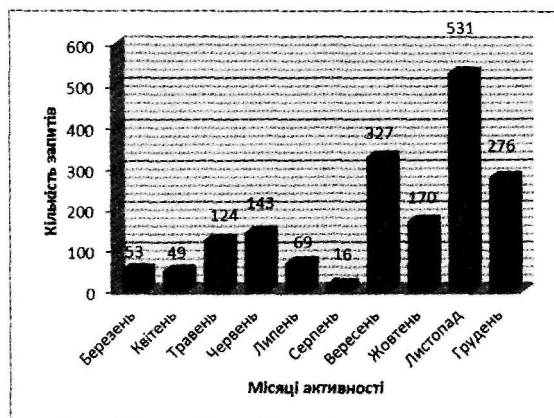
Мал. 2. Пошук за предметом «Філософія»: аналіз топ-10 предметів

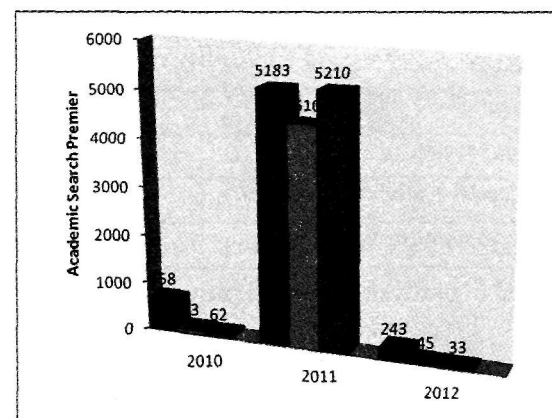
Мал. 3. Пошук за предметом «Лінгвістика»: аналіз топ-10 предметів

Мал. 4. Пошук за предметом «Література»: аналіз топ-10 предметів

Мал. 5. Активність користувачів у Humanities International Complete у 2011 році за місяцями

Мал. 9. Динаміка використання Academic Search Premier 2010-2012 рр.

Journal	Total Full Text
Journal of Happiness Studies Y	102
Streaming Media Magazine	100
CYBERPSYCHOLOGY & BEHAVIOR.	88
HISTORY TODAY	72
Cold War History	70
History and Theory	65
Angelaki: Journal of the Theoretical Humanities	52
History and Theory	44
Folklore	43
Jewish History	37
Educational Sciences: Theory & Practice	31
CHURCH HISTORY	18
Art Bulletin	9
Art Book	7
American Historical Review	6
Religion and the Arts	5
International Journal of Urban and Regional Research	5
Conference Papers – American Sociological Association	4
Journal of the American Ceramic Society	4
Philosophia Africana	3
Africa	3
European Review of History	3
Art Journal	3
MODERN THEOLOGY	2
History	2
ART HISTORY	2
Evangelical Review of Theology	2
Magazine Antiques	2
Critical Studies in Mass Communication	2
Essays in Medieval Studies	2

Мал. 6. Вибірка журналів, запитуваних студентами-гуманітаріями за кількістю завантажених повних текстів у 2008-2011 рр.

Title	Total Full Text	Abstract
HISTORY TODAY	83	76
History and Theory	55	57
Jewish History	37	30
Educational Sciences: Theory & Practice	31	21
Journal of Personality	31	6
WAR IN HISTORY	29	31
THEOLOGICAL REVIEW	27	30
History Teacher	25	27
History & Memory	24	26
Journal of Russian & East European Psychology	24	25
JOURNAL FOR THE STUDY OF THE NEW TESTAMENT	21	0

Мал. 7. Вибірка журналів гуманітарного спрямування за 2010–2012 рр. з баз даних для гуманітаріїв

Database Name	Year	Searches	Total Full Text	Abstract
Academic Search Premier	2012	243	45	33
Humanities International Complete	2012	135	11	6
Communication & Mass Media Complete	2012	123	3	2
AP NewsMonitor Collection	2012	149	0	0
Informit Humanities & Social Sciences Collection	2012	88	0	0
JSTOR Arts & Sciences I	2012	88	0	0
Academic Search Premier	2011	5183	4510	5210
Humanities International Complete	2011	1758	256	371
Communication & Mass Media Complete	2011	705	66	63
AP NewsMonitor Collection	2011	659	0	1
Informit Humanities & Social Sciences Collection	2011	436	0	4
JSTOR Arts & Sciences I	2011	436	0	1
Humanities International Complete	2010	324	249	182
Academic Search Premier	2010	658	83	62
Totals		10985	5223	5935

Мал. 8. Найпопулярніші бази даних гуманітарного спрямування: аналіз за 2010 – поч. 2012 рр.